

Рецензия

за научните постижения и академичните активности на д. ф. н. Момчил Николаев

Методиев, участник в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“

по

Професионално направление „2.2. История и археология“, обявен в ДВ бр. 54/16. 06.

2020 г. съобразно потребностите на Нов български университет, Магистърски

факултет, департамент „История“,

от проф., д.н.к, Иван Еленков, преподавател в катедра „История и теория на културата“, Философски факултет, Софийски университет „Св. Кл. Охридски“

Съгласно проведените онлайн съвещания на Научното жури приех постъпилото предложение и бях избран от неговите членове да напиша рецензия за научните изследвания и академичната дейност на д. ф. н. Момчил Николаев Методиев.

Конкурсът е обявен публично според стандартната процедура и той е единствен участник в него. Приложената документация е пълна и изрядна съгласно предявяваните към такива случаи многобройни нормативни изисквания.

Академичното жизнеописание на Момчил Методиев показва в възходяща
последователна

линия завършено през 1995 г. висше образование в специалност „История“ на едноименния факултет при СУ „Св. Климент Охридски“ с магистърска степен. Скоро след това кандидатът поема редовна докторантура в Катедра „Стара история, тракология и средновековна история“ към същото висше учебно заведение. Защишава успешно през юни 2002 г. дисертация на тема „Еволюция на папската институция (началото на IV – началото на VII век), с което и придобива научната и образователна степен „доктор “. През юни 2010 г. постига и научната степен „Доктор на философските науки“ с

изследването си „Православната църква и комунистическият режим в България“. В същата линия на изграждане и разгръщане на професионалните му качества следва да бъдат изтъкнати отбелязаните в неговата автобиография специализации и пребиваването му в престижни академични средища по света.

В приложените свидетелства за своята научна дейност Момчил Методиев представя 5 (пет) монографии, две от които с пряка насоченост към участието му в конкурса за професор в НБУ, съществени дялове от три колективни монографии на български и английски език, дял от ценно учебно пособие, десетки статии и студии на различни езици в солидни научни и авторитетни свободни издания, текстове от участията му национални и международни научни и образователни проекти, от изявите му на академични форуми у нас и в чужбина, 6 (шест) обемисти специализирани документни издания, солидна първооснова за настоящи и идни исторически проучвания и т.н. – все трудове, открояващи безспорните постижения на едно забележително книжовно дело, простряно в няколко изследователски полета – политическа и социална история, история на църквата с особено стойностни културологични и богословско-вдълбочаващи измерения на събитията, биографични изследвания в перспективата на историческата социология, документалистика и архивистика... Постигнатото от него има подчертано отражение и категорично влияние върху професионалната колегия, изразено и споделяно чрез многократни позовавания на творческото му име. Изрично следва да се посочат като неразделни от всичко това, основани на него и свързани с дейното му академично присъствие, заеманите от кандидата престижни позиции в научни институции, държавни институции и неправителствени организации при широко известни негови медийни изяви, имащи важни последствия за авторитета на цялата ни хуманитарна общност и съвременното българско общество като цяло.

Собствените му преподавания, водените семинарни занятия и четените лекционни курсове, са друго потвърждение за развитието и напредъка на неговата академична кариера – през годините е разработвал и провеждал различни семинари и лекционни курсове в Исторически и Богословски факултет на Софийския университет и в Департамент „История“ на Новия български университет. Учебните му програми се отличават по замисъл, съдържание и непосредствено изпълнение с високи научни достойнства, методическа издържаност и постигнати недвусмислени преподавателски резултати.

Монографиите „Нюйоркски митрополит Андрей. Биография, спомени, дневници“ и „Държавна сигурност – предимство по наследство. Професионални биографии на водещи офицери“, представени като основа за участието му в конкурса, са изследвания без предходен аналог и естествен център на тежестта на представените всички трудове в настоящия конкурс, произведения, даващи всички основания да бъдат приети за представително обобщение на неговия цялостен досегашен изследователски опит.

Макар развиващи различни изследователски сюжети, като обща характеристика на двете книги би могла да се посочи емпиричната плътност на реконструктивното изграждане на историческия текст въз основа на свършено непознати и слабо проучени архивни документи, методологическото многообразие на разгърнатите в тях аналитични процедури и неопровержимата, категорична убедителност на крайните заключения.

Изследването, посветено на Нюйоркски митрополит Андрей, изхожда от нелеката задача да даде отговор за личността и делата на един от най-спорните предстоятели на Българската православна църква от 30-те до 60-те години на 20 век. Съчетавайки проникновено биографичния подход с методите на историческата социология, през личността на митрополит Андрей Момчил Методиев възсъздава историята на Българската православна църква между двете световни войни с нейните вътрешни

сблъсъци на виждания за църковното управление, външната ориентация и присъствието на Църквата в публичността; тежки вътрешни колизии, останали без разрешение и до началото комунистическия режим в нашата страна.

На тази основа авторът защитава тезата за приемствеността в историята на Българската православна църква преди и след 1944 г., приемственост, прехождаща в радикално различните нови политически обстоятелства и, уви, приемственост най-вече свързана с нерешените вътрешно-църковни антагонизми и непримиримост на отделните становища на духовните лица с най-високи санове.

На този фон Методиев извежда личността на митрополит Андрей, неговите възгледи по църковни и обществени въпроси с пряко отношение към създаването и изграждането на българска епархия в Северна Америка. Спрямо тях авторът откроява и проследява действията на новите фактори след Втората световна война и намесата им в нейното развитие – българската политическа емиграция, организациите на македонските българи зад граница, намесата на българската комунистическа държава. Изследването на Методиев изучава живота и делата на митрополит Андрей вплетени в историята на тази епархия в Америка и нейното разположение в широкия международен контекст на процесите на развитие и изменение на вселенското православие в годините на Студената война и свързаните с това борби между различните национални църкви за изграждане на собствени епархии в Новия свят. В последна сметка авторът постига проникновен критичен анализ на причините за разделянето на българската църковна общност в Америка и създаването на българската епархия, присъединила се към Православната църква в Америка.

Другото негово изследване, представено за конкурса за професор, „Държавна сигурност – предимство по наследство. Професионални биографии на водещи офицери“, Момчил Методиев постига пълен обзор върху системата на Държавна сигурност. Написана въз

основа на напълно непознати до този момент документи относно структурата, щата, организацията на работа, кадровото развитие на нейните служители и личните кадрови дела на водещите служители от системата, Момчилов извежда темата извън полето на медийните спекулации, конспиративните теории и мемоарните самооправдателни преиначавания, въвеждайки я пръв в кръга на научните исторически изследвания. Приложеният към биографиите на служителите от всички нива на Държавна сигурност историко-социологически подход постига разбиране за системата като изградена въз основа на класово-партийния подход при включването и кариерното развитие на нейните служители, не образованието или професионалните им качества и компетентности. Тази детайлна историко-реконструктивна работа в заключение оспорва спекулативните преувеличения за елитния характер на институцията и защитава убедително тезата, че силата на Държавна сигурност не почива на професионалните качества на нейните служители, а на институционализирания произвол, възложен ѝ от режима, с който тя налага безогледна извънсъдебна репресия на всички равнища в българското общество.

Нямам бележки или критически възражения, които да заслужават място в изложението, обглеждащо цялостното научно творчество на кандидата – неговите изследвания са несъмнени научни постижения с основно удареие в областта на политическата и църковната история, но те са също и интердисциплинарни изследвания с ясно изразени приноси в осмислянето и разбирането на човешката ситуация през изминалото близко историческо време.

Изтъквайки високите резултати от научната продукция на Момчил Методиев, нейното емпирично разнообразие, нейните теоретични, методологични и интерпретативни достойнства; посочвайки видимите проекции на представеното негово цялостно творческо дело в науката и публичността; обзирайки плодотворната му академична

кариера, преподавателска практика и безспорен авторитет в колегиалната общност, с пълна убеденост, с тия завършващи рецензията ми думи, призовавам уважаемото Научно жури да гласува без колебание с „ДА”, избирайки го за професор по история в Новия български университет.

София

01. 10. 2020 г.

проф. д.н.к. Иван Еленков